

NÉHÁNY SZÓ
HELYZETÜNKRŐL.

ÍRTA:

MARGITAY DEZSŐ.

PEST, 1867.

NYOMATOTT HERZ JÁNOS ÉS TÁRSÁNÁL.

Néhány szó helyzetünkről.

Hogy Austria, azon Austria, mely Europa öt nagyhatalminak egyike volt, nincs többé: tény. S hogy a mai Austria előbbi befolyásosságát, előbbi tekintélyét Europa hatalmasságaival szemben soha többé nemcsak vissza nem szerezhetendi, de ellenkezőleg: jelen viszonyai mellett napról napra, a végföloszlásig sülyednie kell, oly igazság, melynek támogatására csak néhány okot kell följegyezmem.

Austria ugyanis — (félreértések kikerülése tekintetéből megjegyzendőnek tartom egyszer mindenkorra; hogy e dolgozatban Austria név alatt sem egyedül a két Austria, sem pedig kizárólag az örökös tartományok nem, de az e címet viselő tényleges hatalom hatásköi e alatt álló minden népek; tehát a több népekkel csak az uralkodó személyébeni közösséget ösmerő Magyarország s részei is értetnek) — egy birodalom, mely központ nélküli: Egy hadsereghez hasonlít leginkább, mely zöm nélkül, csak külön irányfelé siető szárnyakból áll, s hogy a főparancsnokság e szárnyaknak egymástóli végleges eltávozását: a hadsereg feloszlását, meggátolhassa, a szárnyak törekvési erejének megfelelő ellentörekvési erőt kell kifejtenie; — egyszerűbben szólva: parallellisálni, megsemmisítenie kell önerejét, hogy életét megmentsse.

Minden életre való államtestnek hasonlónak kell lenni az emberi testhez, melynek a zöm fő, a zömhöz nőtt végtagok kiegészítő részei.

Ily életre való államok Európában például a Francia birodalom, melynek zöme a hasonnevű ország, kiegészítő részei Savója, Nizza s. a. t. A Britt birodalom: zöme Anglia, végtagjai ír-

land, Scotland s. t. b. – Itt a kormány ereje az államtest szabályszerű mozgásából fejlődik ki, míg Austriában megfordítva: a kormánynak kell idegen forrásokból erőt merítenie, hogy a pusztán végtagokból álló, szabálytalan államtestet önmagát megsemmisíteni fenyegető mozgalmiban gátolhassa!

De, mintha hallanám némelyeknek fölkiáltását: Ez okoskodás nem áll! Austria, azon Austria, mely kezdettől mind e mai napig ugyanazon alakú államtesttel bírt, négyszázados életével cáfolja azt meg.

Ez ellenvetésre meg kell jegyezmem, hogy nem következik abból, mert valamely állam négyszázadig elég erősnek mutatkozott, miszerént agg formáival ma is életre való legyen: s erre épen még élő példa Austria, mely az 1789 előtti időben, midőn a kormányok még – (ha így szabad magamat kifejeznem) mind isten kiváló kegyelméből voltak, – népeinek ösztönytartása végett minden nagyobb áldozat nélkül:

a küludvarokhozi rokoni viszonyait; a még nem kellőleg fölvilágosodott népek ellenében fölá Iliott Cabinettek mesterkedéseit,

s azon, a többi európai kormányokkal is közös elvet, hogy minden isten kegyelméből való kormánynak saját érdekében áll^a népeknek Europa bármely részén mutatkozó reform mozgalmait egyesülten gátolni, – használhatta föl. – De ma, midőn a kormányok erősebb trónalapnak tartják a nép akaratát, mint isten pusztája kedvező kegyelmét; – midőn a gondolkozni tanút népekkel egyesült kormányok mozgalmi ellen sem rokoni, sem elvi viszony által nem képes magát védeni az, ki elmaradt, – nem áll hatalmában Austriának pusztán tekintélye alapján összetartani az államot, mely benső ösztönénél fogva szükségkép nem össze, de szétvonul; – s így, hogy az állam mégis föntartassék, a pusztája befolyás helyett most önnön szíverét kell kivonnia, hogy a semmi érdekekkel egy tekintélyes zömhöz nem fűzött vegrészeket a mozgalmas korban mozgalmas népeket saját ösztönük ellenére ideig óráig összefűzhesse.

Ez a különbség az eszközökre nézve ma és hajdan között! De másodsor azt sem engedhetem meg, mintha Austria, azon Austria volna ma, mely volt 400 év előtt. – Mi volt Austria, 400 év előtt? egy állam, mely a hatalma« német elemnek mint egy

szívül szolgált s mint ilyen kifelé tekintélyvel bírt, míg önmagához így szólhatott: államomnak nincs ugyan zöme, de van egy erős oszlopom, melyhez a mozgékony végtagokat köthetem. – És ma? Az oszlop kivételet hatásköréből; a végtagokat nincs többé mihez kötnie; – sőt több: épen azon elemtől, mely eddig segédje volt, mint egyik leghatalmasabb ellenétől kell félnie, mind-hogy az kívülről egy önálló egészsze alakulván, az alakulás mozgalmában őt is elnyeléssel fenyegeti.

Így – azt hiszem – be van igazolva, hogy Austria négy-száz éves múltja jövő megállhatásaért nem kezeskedik.

Itt az ellenzéknek ismét azon ellenvetése hangzik füleimbe, miszerént Austria nem szabálytalan, hanem zömmel bíró szerves államtest.

Mindenki tudni fogja, hogy ezen ellenvetés fölötté kétségbe esett s hogy azt okokkal cáfoljam meg, csak pár statistical adatot kell fölhoznom:

A kormány címe: Austria. Tehát, mint magából érthető alsó – felső vagy mindkét Austrianak kell a zömmnek lenni, mely az állam központját teszi.

Alsó Austria kiterjedésére nézve 360 □ mf.; felső Austria 217 – összevéve 577 □ mf. kiterjedésűek; ugy de ezen államtest egyik tagja, Magyarország, egy maga 3896 □ mf.-nél többre terjeszkedik; társországaival pedig (melyek, hogy vele egyszámítás alá jönnek, onnan kitűnik: mert vele: önállóak; – nélküle nem) épen 5853 □ mf.-det teszen s miután a kérlelhetlen valóság e tételt megtámadni nem engedi, úgy hiszem, nevetségessé válik azon állítás, mely szabályos és a többi részek összetartására elég tekintélyű zömmnek vitatja azon pontot, mely egyik végtagjánál majd 12 szerte kisebb!

De a két Austrianak a műveltség teréni előhaladottsága? gazdagsága? kereskedelme, gyár és kézipara? – kérdik újólág.

Ezekre fölösleges statistical adatokkal felelnem, minthogy mindenki tudja, miszerént épen, mint a két Austria nem lehet az európai műveltség színvonalán fölül; úgy – például – Magyarország sincs azon alól. Mindenki tudja, hogy a vagyont szülő alapra nézve (mert a gazdagságot, mellyel sem a két Austria sem Magyarország nem bír, ott, hol alap van előidézni, a kormány föladata) a lehetőségig kimeretett két Austria a mngában kincseket rejtő s számos földirati előnnyel bíró Magyarországgá

nem versenyezhet. (Már pedig a két tényező s a valódi területi nagyság az, mely valamely pont tekintélyét szilárdan megállapítja.) Ami pedig végűi a gyár- és kézmű ipart illeti, senkisé fogja kétségbe vonni, hogy azokat kifejleszteni, vagy elnyomni: ott, hol – mint Magyarországon – virágzásra emelkedhetik, a kormány tettségétől függ.

Az ellenmondók azonban nem érintettek némely kérdéseket, melyeket fölteni ép azért én fogok:

Melyik e kettő: a két Austria és Magyarország között azon pont, mely úgy történelmi, mint el nem évülhető jogánál fogva a másikat több alkotmányos gyakorlatban részesítheti? Melyik az a kettő között, mely társait sa k o r m á n y t magát, úgy helyzeténél, mint önálló népfajiságánál fogva a különösen Austriára veszedelmessé vált német elem ellen legmegnyugtatóbban biztosíthatja? Melyik az, mely hivatva van alkotmánya jótékony sugári által szívéhez fűzni társait? Melyik az, mely tényleges nagysága s törhetlen önállóságánál (erkölcsi erejénél) fogva a nála – kisebb részeket kisebb testvérekül igényelni van jogosítva? melyre a kormány – a rajta kívül egyesült németiség szomszédságában – a legtöbb megnyugvással bízhatja birodalma koronáját? Talán a porosz vezénylet alatt álló németegység felé kacsingató két Austria, melynek ha 577 □ mfnyi kebelére a 12-szer nagyobb Magyarországon oda omlik menten vége lesz?

De nem folytatom tovább, mint hogy az eddigiekből világosan kitűnik már: részint – mint elől állítám – hogy a birodalom életét, mint Austria jövőre megtartani képtelen; s részint, hogy ha az egyesület alapján több részekből alakult államnak, mint e g y s é g n e k jövőrei együtt maradását biztosítani akarja a kormány, Europa mozgalmától elmaradnia nem szabad s az államtest rendezésébe a korszellem kívánalmi alapján lényeges reformot kell behoznia.

S miből kell e reformnak állani? Hogy e fölmerült kérdésre úgy felelhessek meg, miszerént a felelet vitatárgyat ne foglaljon magában, a most Austria címet viselő államtest jelen helyzetét kell szemeim előtt tartanom

Miután az állam több; kisebb nagyobb, önálló testekből áll, szükség, hogy ezen részek alkotmányos alapon egy államegészszé alapíttassanak. Minthogy pedig ily államegész központ nélkül nem

képzeltető, szükséges, hogy a részek között egy hatalmas központ választassék ki, mely képességgel bír a kormány mesterkedése nélkül magához fűzni a végtagokat.

Ez ugyanazon eszme, melyen a kormány három század oltá dolgozik: az egyesítés, a központosítás eszméje.

Ő átlátta ennek szükségességét, de nem fogta föl helyesen az egyesülés eszméjét, midőn az állam egyik részének előnyére a másik részt szándékozott megsemmisíteni. . . .

Mert egye s ü l é s és egyes í t és között nagy különbség van: Ha több vonalakat * alakban vonunk például, azok azon ponton, hol összevágznak egyesülve, összekötve lesznek, anélkül, hogy az összeköttetés folytán egyik több előnnyel, horderővel bírna, mint a másik; s itt, bár a részek egy közös nagy egészzé alakulnak, mégis megtartják létüket: ez a testvériség egyesülése.

Míg másrésről a cápa is egyesíti magával martalékát, egyszerűségekorra elnyelvén azt: – ez az erőszak egyesítése. Az első az egyesületnek erőt, az utolsó örök vizsályt ad.

A kormány a múltban az utolsót kísérle meg, de jövőben, ha élni akar, az elsőt kell alkalmaznia.

Továbbá elhibázta az utat, melyen a központosítás eszméje, célja felé indult, a két Austriát választván központul, mely pedig a leendő különálló részekhez csak egy vonzerővel nem bíró, a többieknek érdekeit nem biztosító parány.

Ép ez okból szükséges tehát továbbá, hogy a múlt tévéde seiből tanulva, megválassza a kormány, hogy a leendő állam központja következőkéül tulajdonokkal bírjon:

Legyen önálló, hogy a vele egyesülendő többi részek bizalommal viseltethessenek iránta, miszerént a föloldhatlan egyesülési kötés után nem fogja okét is magával együtt valamely kül érdek, vagy hatalom cápa torkába dobni; mert a mely központ a népek e bizalmát föl nem ébreszti, az egy erős állam magva nem lehet s szives szövetségzőre nem talál.

Bírjon belerővel; térbeli nagysággal – mert az alkalmas tér nagysága biztosítja a népesség növényét; – s oly alap, és földirati helyzettel, melyből joggal reménylhetni, hogy ott keres kedelem kéz- és gyáripar kifejthető levén, jövőben okvetlen gazdaggá kell lennie; mert miként az egyének, úgy az erkölcsi személyek is (népek, államok) inkább kötnek szövetséget egy

előnyös helyzetű s gazdaggá leendő személylyel, mint olyannal, melytől várni mitsem lehet.

S végűi történelmi múltjában gyökerező oly alkotmányt valljon magáénak, mely nemcsak, hogy a többi szövetséges részek alkotmányossági vágyait ne korlátozza, de sőt, hogy azon alkotmánynak épen valódi föltétele legyen a többi részeknek vele öszszehangzó alkotmányos állása, mert hasztalan fogjuk rá valamely pontra, hogy ennek alkotmánya föltétele a többi alkotmánynak – ha az nem áll! a népeket érdekeik ösztönszerűen vezérlik: őket a tekintetben rászedni nem lehet.

Ezek azon fő tulajdonok, melyekkel egy állam központjának szükségkép bírnia kell, hogy úgy a kormány, mint szövetséges társai (a végrészek) bizalmát; úgy a külállamok elösmérését, mint a belegyesület ösztönszerű s alkotmányos hódolatát megnyerhesse. Ily s csak ily központ élén reménylhet a kormány hosszú s egyre erősbülő életet; – vívhatja ki saját és népei számára az áldásdús béke jótékony nyugalmat

S pedig, hogy a két Austria e kívánalmaknak meg nem felelhet, az, az elmondottakból – sőt a tapasztalásból is – annyira világos, hogy bizonyítgatására semmi szükség.

De melyik hát ez államnak pontjai közt az, mely a most föihozott kellékekkel bírva, központúi legalkalmasabb?

E kérdésnél szemeim a colossalis orosz és a német ifjú óriás között fekvő Austria területén Magyarországon nyugszanak meg, mint olyanon, mely úgy térnagysága, mint szerencsés földirati helyzete; – úgy független népfajisága, mint alkotmányának szabadelvűsége folytán egy úgy befelé, mint kifelé erős, tartós állam magvaúl legalkalmasabbnak bizonyul.

Igen! e most tárgyalt állam pontjai között csak egyedül Magyarország lehet az, hol Austriából egy nagy égészsze vált, szabályos és szerves államot lehet alkotni, s ha a kormány még idejében nem fogja eldobni magától Austria címerét, hogy egy rendületlen Magyar birodalmat alkotmányos alapon építsen, ugy nem sokára megszűnik Austria lenni, de nem azért, hogy Magyarbirodalommmá emelkedjék.

Azt állítják, hogy Európának egy erős Austriára mulhatlan szüksége van! Én erősen meg vagyok győződve ez állítás igazsága felől; s némely álomjáró politikus fölvilágosítására csak azt

jegyzem meg, hogy Európának az európai sűjegyén fõntartása érdekében, melyet egy részrõl a terjeszkedési vágyát korlátolni jnemtudó Oroszország, másrészrõl az egyesült német elem fenyeget, nem e névre: Austria – van sűksége, mint a melyben semmi megnyugtató garancia nem rejlik s nem is e címet mostan viselõ összeerõszakolt, de szétgravitáló államra, mint amely nemcsak hogy az európai sűly egyénnek nem lehet garanciája, de még önéletét sem képes megtartani, – hanem azon helyen melyen az Austria címet viselõ állam elterül, egy független életerõs államra!

S ha más nem is, Európának ép e kívánalma mülhatlan sűkségessé tenné, hogy Austria átalakulván, erõssé változzék; s ha a kormány e kívánalmat; ez i n t õ s z ó t még elég korán meg fogja érteni; ha még elég idején kibontakozand az elõítéletek polyp karjai közül; ha a most szétgravitáló államot egy összekötõ zõmmel látván el, magát egy oly elem nyilvánulatának vallandja be, melynek szereplése az Európai sűly egyen garanciája: akkor, d e csak a k k o r nem egyedül a nyugati kormányok fontos szövet-ségére – melyet most, miután reá a gyõngére sűksége senkinek nincs, meg nem nyerhet – s e reform keresztülvitelénél segélyére számolhat (minthogy részint nyugat érdekében is történnék s mint hogy így a kormány valódi hatalomra tevén szert, szövet-sége nem lesz érdektelen) de azontúl elhárítja fejérõl az okvetlen bekövetkezendõ szerencsétlenséget, mely e ferde s idétlen szervezetű államot darabokra törni fenyegetõzik.

Míg, ha azon kedvencz ábrándjának élve, hogy az elvesztett német befolyást ismét visszanyerje, – mi egy értelmű az agg Dunának a Szentgellért hegyre szándékoltt felvezetésével – nem fogja újjá szervezni a minden oszlopitól megfosztott szétömlõ alkotmányt, – úgy lehet, hogy pár év után csak a múlt idõ térképén fogjuk fõltalálhatni a határokat^ melyet egykor Austriának neveztek.

Hogy pedig az új állam zõmének okvetlen a nagy jövõjű Magyarországnak kellene lennie: – az az, hogy az államnak sűkségkép Magyarbirodalommá kellene átváltoznia, az, a mondottakon túl onnan is kitűnik, mert a kormány nyugat államinak fõltétlen bizalmát (mi pedig hogy nagy fontosságú, nem kell vitatnom) csak úgy nyerhetendi meg, ha egy elem sűneit fogja vi-

selni, melynek létele az európai egyensúlyt fölforgatni vágyó orosz s német elem ellenében nyugat garanciája.

Másfelől pedig ez átváltozás a gyenge Austriára épen nem volna lealacsonyító: a magyar nemzet még ma is az, a mi volt nagy Lajos; a mi volt Mátyás alatt.

Végül a mozgalomra térve, mely az itt tervezett reformot szükségkép kísérné, beösmérem, hogy az nem volna kisszerű; de ha tekintetbe veszem:

hogy Magyarország e lépésben saját alkotmányos életének biztosítását volna kénytelen látni;

hogy a társrészek e reform következtében az előbbi gyenge központ helyett egy új s hozzájuk méltóbbat nyervén, azzal együtt megbecsülhetlen alkotmányos szabadalmakat; a jövő nagyság reményét s a béke biztosítékát kapnák, s végül

hogy a kormány illetén eljárása által nyugat hajlamát is biztosítaná magának, – kétséget sem szenvedőnek találom, hogy az új államra s ennek koronájára: – a kormányra – nézve legtávolabbról sem volna veszedelmes.

De ha a kormány mindazon előnyök daczára, melyek egy üdvös reformból reá s az államra áramlának nem ügyekoznék mentől előbb elhagyni a süljedő sajkát, mely tovább fönt nem tarthatónak bizonyult; ha nem figyelne a közel veszélyre, mely a szervtelen államot komolyan fenyegeti; – ha nem emelné tekintetét a mentő mód után . . . akkor kénytelen lennék így kiáltani föl:

A kormány alszik! szemeit bezárta, hogy soha többé föl ne nyissa!!